

Розділ 4. Методика, досвід

УДК 378.174:004

Карпенко Є. М.,

старший викладач кафедри англійської мови з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті Житомирського державного університету імені Івана Франка, кандидат педагогічних наук

Рецензент: Зимовець О.А.,

викладач кафедри англійської мови з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті Житомирського державного університету імені Івана Франка

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ УМІНЬ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ МОВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ В ПОЧАТКОВІЙ ТА ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Автором розкрито сутність поняття "інформаційно-аналітичні вміння майбутніх фахівців мовного педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті".

Запропоновано модель формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців мовного педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті у процесі їх фахової підготовки в системі професійної освіти.

Ключові слова: інформаційно-аналітичні вміння, модель формування інформаційно-аналітичних умінь.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного інформаційного суспільства обумовлює пріоритетність ролі інформації в суспільному поступі. Якісно новий інформаційно-освітній простір зі зростаючими інформаційними потоками змушує всіх учасників освітнього процесу переходити від моделі накопичення знань до системи оволодіння вміннями самоосвіти та самовдосконалення, щоб забезпечити адекватність освіти динамічним змінам у соціумі. Нові підходи до підготовки фахівців пов'язані з необхідністю оволодіння вміннями, які допоможуть майбутньому спеціалістові мовного педагогічного профілю ефективно використовувати здобуті знання, передбачають ініціативність, креативність у використанні здобутої інформації.

Особливу увагу необхідно приділяти підготовці фахівців іноземних мов початкової освіти, оскільки саме від них залежить розвиток інформаційної культури дітей. Отже, одним із важливих компонентів сучасної системи професійної освіти є формування в майбутніх фахівців іноземних мов початкової освіти інформаційно-аналітичних умінь, що зумовлює актуальність статті.

Метою публікації є наукове обґрунтування моделі формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців іноземних мов педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві до професійно значущих умінь належать **інформаційно-аналітичні вміння (ІАВ)**, які розглядаємо як **інтелектуальне новоутворення, що полягає у здатності знаходити, досліджувати, аналізувати потрібну інформацію та ефективно застосовувати її у власній професійно спрямованій діяльності.** Серед найважливіших **характеристик** інформаційно-аналітичних умінь найбільш професійно зорієнтованими є відкритість до нової інформації, нестандартні

способи розв'язання поставлених завдань, здатність до формування власних ідей та обґрунтованого вибору на основі певної інформації, всебічного та глибинного аналізу інформації, спроможність до конструктивного діалогу завдяки всебічному аналізу наявних точок зору, спрямованість до самодіагностики у процесі формування власної системи знань.

Пошук способів підвищення ефективності процесу формування ІАВ студентів педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті вказав на потребу створення моделі формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців мовного педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті. Загалом модель (від лат. *modulus* – міра, зразок) із позиції філософії – це "аналог (знакова система, схема, структура) певного фрагмента природної чи соціальної дійсності, продукту людської культури, концептуально-теоретичної освіти-оригінала. Цей аналог використовується для зберігання та розширення інформації (знання) про оригінал, його властивості та структуру, для перетворення чи керування ним" [1, с. 573]. Приєднуємося до думки В. Ягупова, що "модель – це знакова система, за допомогою якої можна відтворити дидактичний процес як предмет дослідження, показати в цілісності його структуру, функціонування й зберегти цю цілісність на всіх етапах дослідження" [2, с. 31].

Модель формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців мовного педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті у процесі їх фахової підготовки в системі професійної освіти розуміємо як динамічну систему, що наочно та лаконічно описує етапи цього процесу, його показники й критерії. Основною **метою** такої моделі є оптимізація процесу формування ІАВ майбутніх учителів у взаємозв'язку зі здобутими знаннями з обраної спеціальності.

Отже, авторську **модель формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців мовного педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті у процесі їх фахової підготовки в системі професійної освіти** розглядаємо як **систему взаємопов'язаних елементів: соціального замовлення, мети, принципів, змісту, форм, методів, засобів, результату, а також педагогічних умов її реалізації.**

Розроблена модель формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців мовного педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті у процесі їх фахової підготовки в системі професійної освіти (з урахуванням сутності інформаційно-аналітичної діяльності) включає такі **компоненти**: цільовий, змістовий, діяльнісний, результативний.

Цільовий компонент. **Метою** моделі формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців мовного педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті у процесі їх фахової підготовки в системі професійної освіти формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів іноземних мов. Прийняттям студентом цілей навчання як необхідних і особистісно значущих спонукає до активного вирішення суперечностей, які виникають у процесі навчання. Функцію спонукання виконує мотив, який є потенційною можливістю розвитку студента, оскільки пронизує всі структурні утворення особистості – здібності, спрямованість, психічні процеси, діяльність.

Побудова моделі здійснювалася на основі сучасних **наукових підходів** до організації навчально-виховного процесу. Оптимальними для формування ІАВ було визначено такі:

- системний (визначення структурних елементів досліджуваних об'єктів, предметів та явищ);
- особистісно-діяльнісний (самовиховання та саморозвиток особистості студента, утвердження його в ролі суб'єкта навчального процесу як активного та свідомого учасника взаємодії; створення умов для розвитку самостійності, інтелектуальної ініціативи, результативності діяльності);
- інформологічний (адекватна інтерпретація слів іншої людини, аналітичне сприйняття інформації, всього того, що включається до інформаційної діяльності, спрямованої на задоволення інформаційних потреб);

— проблемний (творче вирішення різних навчально-виховних завдань, які потребують актуалізації знань, аналізу).

Формування ІАВ відбувається у спеціально організованому навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. Успішний перебіг педагогічного процесу залежить від **принципів** його організації. До таких відносимо: загальнодидактичні (системності навчання, науковості, проблемності, свідомості та активності, наочності, доступності, забезпечення результатів навчання), а також специфічні принципи, пов'язані з особливостями дослідження (принцип використання можливостей профільних дисциплін, принципи конгруентності, діалогічності, освітньої рефлексії).

Вважаємо, що визначені принципи організації навчання сприятимуть формуванню у студентів системи знань інформаційних законів і закономірностей, що об'єктивно діють в освітньому процесі, а також інформаційного світогляду, який сприятиме засвоєнню оптимальних норм поведінки в умовах неповторюваної, недостовірної, постійно змінюваної інформації та потреби в самовдосконаленні.

Оскільки метою нашої діяльності є створення умов для формування ІАВ майбутніх учителів педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті у процесі фахової підготовки, вона буде успішно досягатись, якщо *змістовий компонент* буде орієнтовано на суб'єктивність (актуалізацію внутрішньої творчої активності), діалогічність (забезпечення виникнення діалогу), додатковість (зорієнтованість на доповнення суб'єктивним змістом студентами). **Змістом** поетапної методики формування ІАВ студентів-філологів педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті забезпечують навчальні дисципліни "Педагогіка", "Методика викладання іноземних мов" та спецкурс "Формування інформаційно-аналітичних умінь".

Діяльнісний компонент. Навчання у ВНЗ можна вважати ефективним тільки тоді, коли знання й уміння, яких набувають студенти, стають для них особистісно значущими та обумовлюють формування в них цілісного наукового світогляду і творчої ініціативи, що стають їхніми особистісними якостями та властивостями майбутньої професійної діяльності.

Оскільки ІАВ, як і будь-який інший тип педагогічних умінь, формуються в дії, цей процес передбачає застосування системи форм, методів і засобів навчання.

Формами організації навчальної діяльності було обрано лабораторно-практичні заняття, самостійну роботу, індивідуальну роботу, бесіду, рольову гру тощо, оскільки саме такі види діяльності уможливають формування ІАВ студентів-філологів, а також аналіз інформаційно-аналітичної діяльності, виявлення помилок і недоліків, визначення способів їх усунення.

Поетапна методика формування ІАВ, зважаючи на сутність інформаційно-аналітичної діяльності, включає активні та пошукові **методи навчання** (ділові ігри, ситуативний аналіз, дискусії та ін.), що сприяють підвищенню навчальної активності, формуванню здатності співпраці та взаєморозуміння. Крім того, застосування активних і пошукових методів навчання сприяє появі пізнавальної мотивації, оскільки студенти не отримують знання в "готовому" вигляді, а самостійно шукають способи систематизації отриманої інформації, її всебічного оброблення завдяки мислительних операцій аналізу, синтезу, класифікації, порівняння, абстрагування й узагальнення та ефективного використання у власній професійно спрямованій діяльності.

Наступним компонентом авторської моделі є **педагогічні умови** формування ІАВ. До них відносимо такі: психолого-педагогічні (формування позитивної мотивації до формування ІАВ, стійкої потреби в інформаційно-аналітичній діяльності), організаційні (організація співпраці учасників навчально-виховного процесу), методичні (сукупність засобів, форм, методів навчання, спрямованих на формування ІАВ), інформаційні (забезпечення інформаційної насиченості освітнього простору на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій).

Одним із компонентів поетапної методики формування ІАВ визначено **засоби навчання**, які в сучасній педагогічній теорії та практиці тлумачаться як "усі матеріальні засоби, які певною мірою сприяють реалізації змісту і мети навчального предмета у практику навчання" [3, с. 80]. З огляду на вищезазначене, особливу увагу відводимо інтегрованим курсам іноземної мови з філософією, культурологією, педагогікою, психологією, а також нетехнічними (друковані матеріали: підручники, довідники, словники, художня література, статті в періодичних виданнях, дидактичний роздавальний матеріал; засоби наочності: схеми, таблиці, малюнки тощо) і технічними (аудіо- і відеоапаратура, комп'ютер, телевізор) засобами навчання.

Реалізація методики формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців мовного педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті у процесі їх фахової підготовки в системі професійної освіти передбачає виокремлення етапів формування досліджуваних умінь. У нашому дослідженні поняття "формування" розглядаємо як процес, який є динамічною системою і складається з частин (етапів), об'єднаних спільною метою. Ураховуючи теоретичні та практичні дослідження [4], виокремлюємо такі **етапи формування ІАВ**: інформаційно-теоретичний, процесуально-діяльнісний, аналітико-корекційний.

Метою першого – **інформаційно-теоретичного** – етапу є формування мотивації до оволодіння ІАВ, актуалізація фонових знань із психології, педагогіки, методики викладання іноземної мови, які є необхідними для формування ІАВ.

На другому етапі – **процесуально-діяльнісному** – за допомогою спецкурсу "Формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх вчителів ІМ у ВНЗ", який спрямований на оволодіння студентами інноваційними технологіями оперування інформацією, студенти засвоюють загальні та професійно-методичні знання про зміст і форми інформаційно-аналітичної діяльності, а також відпрацьовують відповідні вміння на практичних заняттях.

Третій етап – **аналітико-корекційний** – має за мету корекцію реалізації інформаційно-аналітичної діяльності майбутніх спеціалістів.

Результатом упровадження моделі формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців мовного педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті у процесі їх фахової підготовки в системі професійної освіти визначаємо сформовані на належному рівні інформаційно-аналітичні вміння майбутніх учителів ІМ.

Модель формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців мовного педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті у процесі їх фахової підготовки в системі професійної освіти представляємо на рис. 1.

Висновки. Таким чином, складниками моделі процесу формування інформаційно-аналітичних умінь студентів-філологів у процесі фахової підготовки є підходи, принципи організації процесу, психолого-педагогічні механізми, компоненти, поетапна методика формування ІАВ, педагогічні умови, а також способи контролю, критерії, показники та рівні сформованості зазначених умінь. В основі моделі – ідея включення студентів в інформаційно-аналітичну діяльність, що сприяє виникненню особистісних мотивів до цього виду діяльності, збагаченню індивідуального технологічного інструментарію роботи з інформацією майбутнього фахівця мовного педагогічного профілю в початковій та дошкільній освіті.

Проте питання формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців іноземних мов в умовах професійної підготовки педагогічного профілю залишається відкритим для теоретичного осмислення й експериментального вивчення, а знаходження нових технологічних рішень сприятиме, на наш погляд, розширенню і збагаченню дослідницького поля педагогічної науки.

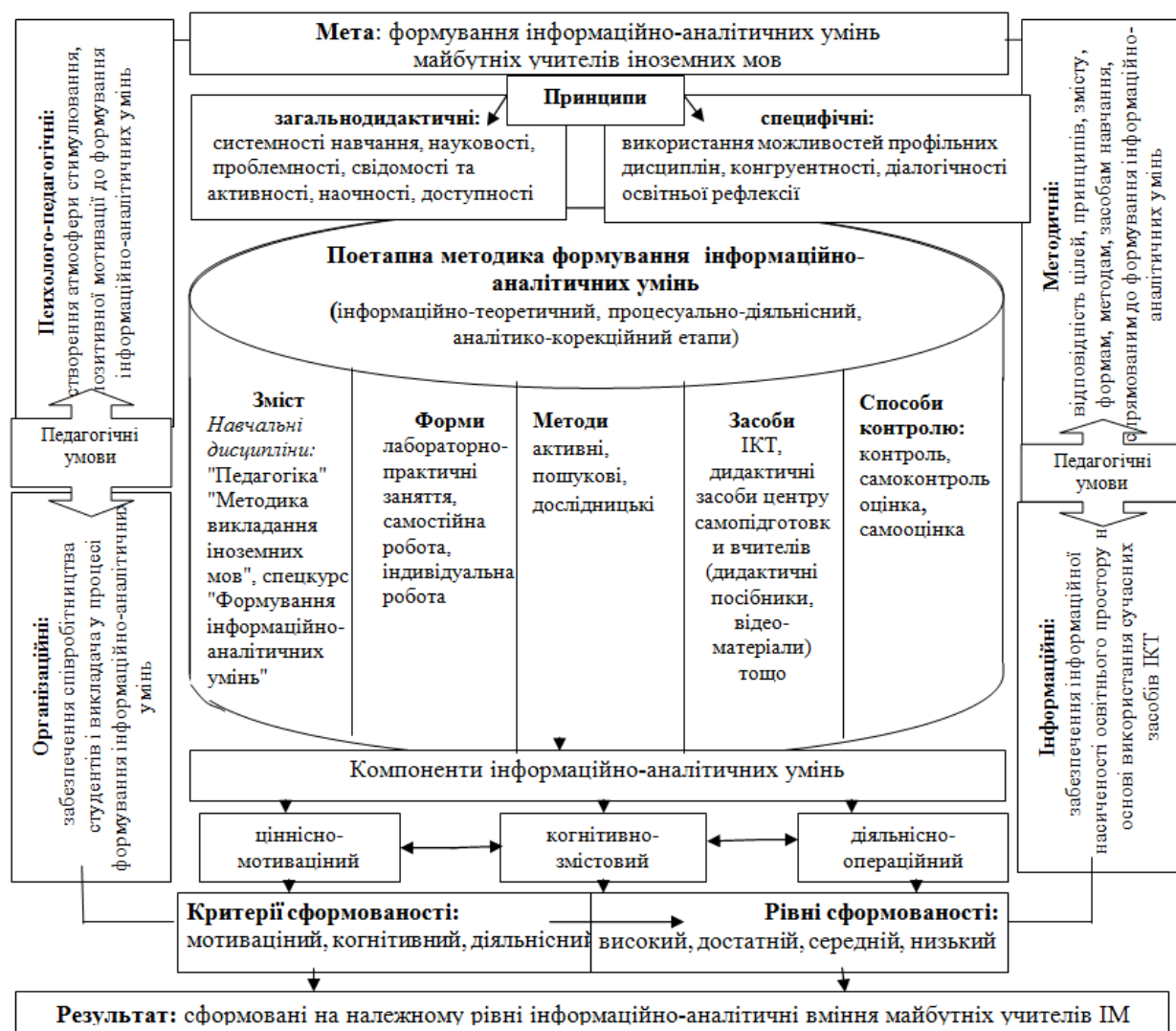

Рис. 1. Модель формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів іноземних мов

Список використаних джерел

1. Философский энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
2. Ягупов В. Моделирование навчального процесу як педагогічна проблема / В. Ягупов // Неперервна професійна освіта : теорія і практика : науково-методичний журнал. – К. : МДГУ, 2003. – Випуск 1. – С. 28–37.
3. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні / Кабінет Міністрів України, Міністерство транспорту та зв'язку України. – К., 2005. – 70 с.
4. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2002. – 720 с.

Карпенко Е. М. Модель формирования информационно-аналитических умений в системе профессиональной подготовки будущего специалиста языкового педагогического профиля в начальном и дошкольном образовании

Автором раскрыто содержание понятия "информационно-аналитические умения будущего специалиста языкового педагогического профиля в начальном и дошкольном образовании".

Предложена модель формирования информационно-аналитических умений будущих специалистов языкового педагогического профиля в начальном и дошкольном образовании в процессе их профессиональной подготовки.

Ключевые слова: информационно-аналитические умения, модель формирование информационно-аналитических умений.

Karpenko, Ye. M. The Model of Informational and Analytical Skills' Formation in the System of Professional Training of Prospective Foreign Language Specialists in Primary and Preschool Education

The article deals with the current state of the problem of formation of informational and analytical skills of prospective foreign language specialists in primary and preschool education in the process of their professional training, which correspond to innovative educational tendencies.

The author analyses the notion of informational and analytical skills of prospective foreign language specialists in primary and preschool education and proposes a model of informational and analytical skills' formation in the system of professional training of prospective foreign language specialists in primary and preschool education.

Key words: informational and analytical skills, model of formation of informational and analytical skills.